

LIKUMISKO PROCENTU PIEDZINĀS IESPĒJA NO APDROŠINĀTĀJA

nepamatota apdrošināšanas atlīdzības izmaksas atteikuma gadījumā

Pēc šīs vasaras spēcīgās vētras un lietavām sociālajos tīklos raisījās diskusijas par iespējamajiem apdrošinātāju atteikumiem izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību plūdu ietekmē cietušo īpašumu īpašniekiem. Kā iemesli atteikumiem tika minēti noslēgto apdrošināšanas līgumu noteikumi, tajos noteiktā jēdziena „plūdi” definīcija, kā arī noteikumos paredzētie izņēmumi. Atsevišķu apdrošinātāju sākotnējā nostāja daudzos radīja arī zināmu sašutuma vētru un pārdomas par apdrošinātāju rīcības ētiskumu un tiesiskumu.

Apdrošināšanas atlīdzības atteikuma gadījumi

Apdrošināšanas līguma likuma 31. pantā ir noteikts, ka apdrošinātājam nav tiesību atteikties izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību apdrošināšanas līgumā noteiktajā termiņā, ja ir saņemti pierādījumi par apdrošināšanas gadījuma iestāšanos.

Vienlaikus Apdrošināšanas līguma likums paredz vairākus gadījumus, kad apdrošinātājam nav tiesību izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību. Vairāk izņēmumu, kad apdrošināšanas atlīdzība tomēr var netikt pilnīgi vai daļēji izmaksāta, paredz arī apdrošināšanas līgumi un to noteikumi, kuriem, slēdzot apdrošināšanas līgumus, nereti netiek pievērsta pietiekama uzmanība.

Apdrošināšanas atlīdzības izmaksas pilnīgs vai daļējs atteikums nenoliedzami ir fakts, kas finansiāli negatīvi ietekmē apdrošinājuma ņēmēja

intereses ar to tiek skartas, ir tiesības vērsties tiesā ar prasību pret apdrošinātāju, lūdzot piedzīt neizmaksāto apdrošināšanas atlīdzību vai tās daļu tiesas ceļā.

Likumisko procentu piedziņa tiesas ceļā

Daudziem rodas likumsakarīgs jautājums, vai šādos gadījumos ir tiesības tiesas ceļā prasīt arī likumisko procentu (pašlaik seši procenti gadā) piedziņu no apdrošinātāja? Jautājums ir pamatots, jo var izveidoties situācija, ka tiesvedība ilgst vairākus gadus. Līdz ar to personai, kurai ir bijušas tiesības saņemt apdrošināšanas atlīdzību, ir liegta iespēja šos naudas līdzekļus uzreiz izmantot apdrošināšanas gadījuma rezultātā radītā kaitējuma novēršanai. Ja apdrošināšanas atlīdzības izmaksas atteikums ir bijis nepamatots, tad faktiski atlīdzības izmaksā ieinteresētajai personai var rasties ne tikai

Pēdējā laikā tiesas sāk pieņemt spriedumus, saskaņā ar kuriem tiek nolemts piedzīt ne tikai nepamatoti neizmaksāto apdrošināšanas atlīdzību, bet arī likumiskos procentus par laika periodu no nepamatotā apdrošinātāja lēmuma pieņemšanas dienas.

mantiskās intereses. Līdz ar to, saskaroties ar apdrošinātāja lēmumu atteikt izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību, **ir jāizvērtē atteikuma motīvi, to pamatotība un atbilstība Apdrošināšanas līguma likuma, kā arī noslēgtā apdrošināšanas līguma noteikumiem.**

Praksē gūtie vērojumi liecina, ka apdrošinājuma ņēmējiem nereti nākas saskarties arī ar formāliem un nepamatotiem atlīdzības izmaksas atteikumiem. Piemēram, apdrošinātāji izmanto tādas atteikuma iemeslus, kas neveido cēloņsakarību ar konkrēto apdrošināšanas gadījumu, vai atsaucas uz tādu apdrošināšanas līguma noteikumu neievērošanu, kas nav saistīti ar apdrošinātāja riska iestāšanos.

Katrā ziņā, ja apdrošinātāja pieņemtais lēmums par atteikumu izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību ir vērtējams kā nepamatots, tad personai, kuras tiesiskās

INITA APŠENIECE

Zvērinātu
advokātu
birojs
„Cersjurkāns”

SIA,
zvērinātā
advokāte

zaudējumi, ko radījis pats apdrošinātais risks, bet arī **zaudējumi, ko var radīt laikus neizmaksātā apdrošināšanas atlīdzība.**

Iepriekš nācās saskarties ar nostāju, ka līdzīgos gadījumos likumiskie procenti no apdrošinātāja netiek piedzīti. Tomēr pēdējā laikā tiesas sāk pieņemt spriedumus, saskaņā ar kuriem tiek nolemts piedzīt ne tikai nepamatoti neizmaksāto apdrošināšanas atlīdzību, bet arī likumiskos procentus par laika periodu no nepamatotā apdrošinātāja lēmuma pieņemšanas dienas.

Tādā veidā vismaz daļēji var tikt kompensēts kaitējums, ko rada nepamatotais apdrošinātāja atteikums, liedzot uzreiz izlietot apdrošināšanas atlīdzību personai, kurai saskaņā ar apdrošināšanas līgumu tā pienākas. Piemēram, negatīvas mantiskas sekas var radīt naudas vērtības zudums inflācijas dēļ, nepieciešamība aizņemt naudas līdzekļus apdrošināšanas gadījuma rezultātā radīto seku novēršanai, kaitējuma novēršanai nepieciešamo materiālu un darba izmaksu sadārdzinājums u.c.

Likumisko procentu piedziņas tiesiskais pamatojums

Kāds ir tiesiskais pamatojums iespējai prasīt likumisko procentu piedziņu no apdrošinātāja nepamatota apdrošināšanas atlīdzības izmaksas atteikuma gadījumā tiesas ceļā?

Civillikuma 1759. panta 1. punkts noteic, ka procenti jāmaksā, arī bez noteiktas norunas, uz likuma pamata par katru parāda samaksas nokavējumu, kaut arī parāds pats par sevi būtu bezprocentu. Šādus procentus sauc par nokavējuma procentiem.

Juridiskajā literatūrā ir norādīts, ka nokavējuma procenti ir maksa par naudas vai cita kapitāla lietojumu pēc tam, kad iestājies maksājuma pienākums. Šādu procentu maksāšana ir saistīta ar pārkāpumu – nokavējumu.¹ Tādējādi Civillikuma 1759. pants paredz **pienākumu maksāt likumiskos procentus par jebkuru prettiesisku parāda samaksas kavējumu**. Līdz ar to ir nepieciešams noskaidrot, vai samaksas kavējums attiecīgajā gadījumā ir vai nav bijis prettiesisks.

Saistībā ar minēto ir jāņem vērā, ka atbilstoši Civillikuma 1656. pantam parādnieks nav nokavējis, ja nokavējuma iemesls ir viņa pamatotas šaubas vai nu vispār par to saistību, kuras izpildīšanu no viņa prasa, vai par tās apmēru. Tomēr, kā atzinis Latvijas Republikas Senāta Civillietu departaments (Senāts), Civillikuma 1656. pants nav piemērojams formāli, jo ne jebkuras šaubas uzskatāmas par pamatotām Civillikuma 1656. panta izpratnē, bet tikai tādas, kuras attiecīgo apstākļu ietvarā tiesa atzinusi par saprātīgām un pirmšķietami pamatotām.²

Līdz ar to, saskaroties ar apdrošinātāja atteikumu pilnīgi vai daļēji izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību, ir rūpīgi jāvērtē lietas apstākļi katrā individuālā gadījumā. Proti, ir jāizvērtē, kādi tieši ir apdrošinātāja atteikuma motīvi, cik tie ir objektīvi pamatoti, un vai konkrētajā situācijā tos var novērtēt kā „saprātīgas un pirmšķietami pamatotas šaubas”, lai varētu attaisnot apdrošinātāja lēmumu neizmaksāt apdrošināšanas atlīdzību. Respektīvi, vai apdrošinātāja norādītie iemesli ir uzskatāmi par tādiem, kas attaisno apdrošinātāja saistību (izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību) izpildes nokavējumu. Ja apdrošinātāja rīcībā ir bijis pietiekami daudz pierādījumu, lai tas varētu izvērtēt notikuma apstākļus un gūt pārliecību par apdrošināšanas gadījuma esamību, tad saprātīgām šaubām nevajadzētu pastāvēt.

Senāts ir atzinis, ka tiesas slēdzienam par parādnieka atbrīvošanu no likumisko nokavējuma procentu samaksas pienākuma ir jābūt balstītam uz iesniegto pierādījumu vispusīgu un objektīvu vērtējumu, spriedumā argumentējot, kādi attiecīgajā lietā nodibinātie apstākļi varēja parādniekam radīt saprātīgas, pamatotas šaubas par izpildāmo saistību vai tās apmēru jeb, citiem vārdiem, tiesisko palāvību par saistības neesību vai atšķirīgu tās apmēru.³

Likumisko procentu piedziņas funkcijas

Papildus jānorāda arī uz Eiropas Savienības Tiesas praksi atzīto, ka tiesībās uz pilnīgu zaudējumu atlīdzību

bu nevar neievērot tādu faktoru kā laika tecējums, kas faktiski var samazināt kompensācijas vērtību, un ka procentu piespriešana (piedziņa) ir uzskatāma par būtisku atlīdzības sastāvdaļu.⁴

Tādējādi likumisko procentu piedziņa no savlaicīgi neizmaksātās apdrošināšanas atlīdzības summas būtībā pilda gan preventīvu, gan arī kompensējošu funkciju. **Tas var motivēt apdrošinātājus atturēties no apzināti nepamatotu, formālu atteikuma lēmumu pieņemšanas**, jo apdrošināto personu prasību apmierināšanas gadījumā apdrošinātājam būs jāatlīdzina gan tiesāšanās izdevumi, gan arī jāmaksā likumiskie procenti no savlaicīgi neizmaksātās apdrošināšanas atlīdzības summas. Vienlaikus likumisko procentu piedziņa no apdrošinātājiem pilda arī kompensējošu funkciju, vismaz daļēji novēršot negatīvās mantiskās sekas, kas rodas, ja apdrošināšanas atlīdzība netiek saņemta uzreiz, bet pēc ilgāka laika.

Ir jāizvērtē, kādi tieši ir apdrošinātāja atteikuma motīvi, cik tie ir objektīvi pamatoti, un vai konkrētajā situācijā tos var novērtēt kā „saprātīgas un pirmšķietami pamatotas šaubas”, lai varētu attaisnot apdrošinātāja lēmumu neizmaksāt apdrošināšanas atlīdzību.

Secinājumi

Līdz ar to, sastopoties ar apdrošinātāja lēmumu atteikt apdrošināšanas atlīdzības izmaksu, ir jāizvērtē, vai apdrošinātāja lēmumā ietvertie motīvi liecina par pamatotu, saprātīgu šaubu pastāvēšanu, kas tādējādi var attaisnot apdrošinātāja rīcību – atteikt izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību, vai tomēr nē. Ja apdrošinātājam ir bijuši iesniegti visi pieprasītie dokumenti un informācija, kas ļauj pilnvērtīgi izvērtēt lietas (apdrošināšanas gadījuma) apstākļus, bet apdrošinātājs šādā situācijā apdrošināšanas atlīdzību nav izmaksājis, un ir pieņēmis, piemēram, formālu, lietas tiesiskajiem un faktiskajiem apstākļiem neatbilstošu lēmumu, tad ir pamats tiesas ceļā prasīt no apdrošinātāja gan neizmaksātās apdrošināšanas atlīdzības, gan arī likumisko procentu piedziņu.

- 1 K. Torgāns. Saistību tiesības. I daļa. Mācību grāmata. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 146. lpp.
- 2 Sk. 2017. gada 29. septembra sprieduma lietā Nr. SKC-209/2017, Nr. C33486911 7. punkts, 2019. gada 17. decembra sprieduma lietā Nr. SKC-188/2019, C30474613 10.2. punkts.
- 3 Senāta 2020. gada 30. septembra spriedums lietā Nr. SKC1027/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0930. C73302318.10.S), 10.4. punkts.
- 4 Piemēram, skat. Eiropas Kopienas tiesas (Šobrid – Eiropas Savienības Tiesas) 2001. gada 8. marta sprieduma apvienotajās lietās Nr. C397/98 un Nr. C410/98 94. rindkopu.

MATERIĀLS TAPIS
SADARBĪBĀ AR

